

Fjármála- og efnahagsráðuneytið
Lindargata
101 Reykjavík
Sent í Samráðsgátt

Umsagnaraðili: Monerium ehf.
Jón Gunnar Ólafsson, lögfræðingur

Reykjavík 24. október 2022

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum um skatta og gjöld (kaupréttir, mútubrog o.fl.)

1. Inngangur

Umsögn þess er lögð fram af hálfu Monerium ehf. en félagið starfar á sviði nýsköpunar í fjármálageiranum. Fyrst ber að nefna að félagið fagnar því að lagst sé í breytingar á skattlagningu kauprétt starfsmanna nýsköpunarfyrirtækja. Að því sögðu er vert að benda á að óæskilega vankannta er að finna í frumvarpinu sem þarfnast endurskoðunar.

2. Almennt

Í dag er staðan sú að launafólk sem leggur fram þekkningu til nýsköpunarfyrirtækja í formi vinnuframlags er mismunaði í samanburði við fjármagnseigendur í skattalegu tilliti.

Rekstur nýsköpunarfyrirtækja er afar áhættusamur. Talið er að um 90% af nýsköpunarfyrirtækjum nái ekki markmiðum sínum og enda með gjaldþroti eða er slitið með fjárhagslegu tapi fyrir stofnendur sem og fjárfesta.¹

Til að setja það sem eftir kemur í samhengi er best að fjalla um hvaða tilgangi kauprétti er ætlað að þjóna í tilviki nýsköpunarfyrirtækja.

Kaupréttir á hlutafé er enföld og algeng leið til að samtvinna hagsmuni fjárfesta og stofnenda annars vegar og hins vegar hagsmuni starfsfólks.

Lykilþáttur í því að gera Ísland samkeppnishæft í nýsköpun og gera nýsköpunarfyrirtækjum kleift að laða til sín framúrskarandi starfsfólk er að auðvelda nýsköpunarfyrirtækjum að umbuna starfsfólki með kaupréttum.

¹ Sjá:
<https://www.forbes.com/sites/neilpatel/2015/01/16/90-of-startups-will-fail-heres-what-you-need-to-know-about-the-10/>

Almennt séð er geta nýsköpunarfyrirtækja til að borga samkeppnishæf laun lakari en gengur og gerist á hinum almenna vinnumarkaði. Með eignarhaldi eru hagsmunir starfsfólks nátengdari hagsmunum fyrirtækisins en jafnframt má ætla að kaupréttir sem ávinnast yfir ákveðið tímabil auki líkurnar á að fyrirtæki haldi í gott starfsfólk.

Kaupréttum er ætlað að tryggja starfsfólki ávinning í velgengni nýsköpunarfyrirtækisins en á sama móti verja þau gegn fjárhagslegu tapi.

Æskilegt er að lög og reglur um kauprétti á Íslandi séu jafngóð eða betri en best gerist annars staðar, meðal annars til að veita upp aðra veikleika svo sem smæð þjóðfélagsins og skort á fólki með reynslu og þekkingu af nýsköpunarfyrirtækjum. Frumvarpið stenst ekki það markmið.

Við núverandi aðstæður þar sem sárafa nýsköpunarfyrirtæki nýta sér undanþáguákvæði 1. mgr. 10. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt, er verið að mismuna launafólki og fjármagnseigendum í skattlegu tilliti þar sem almenna reglan er að kaupréttir eru skattlagðir sem tekjur skv. 1. tölul. A-liðar 7. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt, en tekjur fjármagnseiganda skattlagðar sem fjármagnstekjur skv. C-lið 7. gr. sömu laga.

3. Vankantar frumvarpsins

a. Skilyrði 1. tölul. 1. mgr. 3. gr.

Í 1. mgr. 3. gr. frumvarpsins er það skilyrði gert að sprotafyrirtækið hafi fengið fyrirfram staðfestingu Rannís áður en kaupréttarsamningur er gerður.

Ætla má að með þessu skilyrði er verið að tryggja að aðeins starfsfólk sprotafyrirtækja sem fást við nýsköpun njóti þessa skattalega hagræðis. Markmiðið er í sjálfu sér er skiljanlegt en ekki fæst séð afhverju þess er krafist að staðfesting þurfi að gerast áður en kaupréttarsamningar eru gerðir en ekki t.d. á líftíma þeirra.

Í Svíþjóð er farin sú leið að sett eru fram hlutlægt skilyrði er varðar t.d. stærð, starfsaldur sem og atvinnustarfsemi fyrirtækisins og opinbert eignarhald er útilokað. Í Eyrstrasaltsríkjunum eru hins vegar engar kröfur gerðar.

Það er að mörgu að huga þegar nýsköpunarfyrirtækjum er komið á fót. Eðli málsins samkvæmt eru sprotafyrirtæki mismunandi og stofnendur þeirra með mismunandi bakgrunn bæði er varðar menntun sem og starfsreynslu. Það verður að teljast ósanngjörn krafa gagnvart óreyndari

stofnendum og þ.a.l. starfsfólki þeirra, að þekking á helstu úrræðum nýsköpunarfyrirtækja fyrirfinnist innan sprotafyrirtækisins í öndverðu.

Fyrirfram samþykki Rannís er til þess fallið að auka kostnað sem og flækja starfsumhverfi félagsins. Æskilegt er að hafa skýrar og einfaldar reglur sem auðvelt er að fara eftir en að leita þurfi fyrirfram samþykkis opinberra aðila eða sérfræðinga.

Ef sú leið verður farinn að Rannís þurfi að staðfesta að um sé að ræða nýsköpunar- eða sprotafyrirtæki þá er algjörlega óþarft að slíkt þurfi að gerast áður en kaupréttarsamningar við starfsmenn eru gerðir. Oft á tíðum vita stofnendur e.t.v. ekki af endurgreiðslu úrræðum Rannís. Fyrirfram samþykki Rannís býr til óþarfa hindrun og kostnað.

Það hvort verkefnið sé staðfest af Rannís fyrir eða eftir gerð kaupsamninga við starfsmenn hefur heldur ekkert um að segja hvort fyrirtækið fáiist í raun og veru við nýsköpun en ætla má að tilgangur þessa frumvarps sé einmitt að gera starfsumhverfi nýsköpunarfyrirtækja eftirsóknarverðara.

Við leggjum því til að 1. mgr. 3. gr. verði felld úr frumvarpinu eða endurskrifuð með þeim hætti að fyrirframsamþykkis sé ekki krafist og/eða slíkt þurfi að gerast innan líftíma kaupréttarins sem skv. 5. gr. 3. gr. frumvarpsins eru þrjú ár sem eins og komið verður að síðar er of stuttur líftími.

b. Skilyrði 2. tölul. 1. mgr. 3. gr.

Eðlilegt að kaupréttarhafi þurfi að ávinna sér réttinn sem oftast er mældur í tímalengd frá gerð samnings til nýtingar. Hins vegar er óþarfi að binda slík skilyrði í lög því flest fyrirtæki gera sjálf sambærilegar kröfur.

c. Skilyrði 3. tölul 1. mgr. 3. gr.

3. mgr. setur fram ákveðnar takmarkanir á lágmarks kaupverð. Kaupverðið má ekki vera lægra en gangverð eða bókfært virði eiginfjár skv. síðasta endurskoðaða ársreikningi.

Hér þarf að huga að minnst þremur atriðum:

- Í fyrsta lagi ætti það að vera undir félaginu og kaupréttarhafa komið að semja um verð kaupréttarins.
- Í öðru lagi eru kaupréttarsamningar oft á tíðum gerðir í árdaga félagsins. Við slíkar aðstæður hafa almennt engin viðskipti með hluti félagsins átt sér stað á sama tíma og eigið fé félagsins er lítið sem ekkert. Einnig má nefna að í sumum tilvikum liggur ársreikningur

ekki fyrir þar sem sú aðstaða getur komið upp að félag hafi ekki starfað í heilt rekstrar ár við gerð kaupréttarsamnings. Við slíkar aðstæður er erfitt að reikna kaupverð.

- Í þriðja lagi er ekki eðlilegt að miða gangverð við bókfært verð því það er mjög ónákvæmur mælikvarði á verðmat nýsköpunarfyrirtækja og reiknisstil nýsköpunarfyrirtækja eru heldur ekki alltaf sambærileg.

Í ljósi ofangreinds leggjum við til að ákvæðið verði felld úr frumvarpinu þar sem stofnendum og öðrum eigendum nýsköpunar- og sprotafyrirtækja á að vera treystandi fyrir að bera hag fyrirtæksins fyrir brjósti sem og að ákvarða sanngjörn kaup og kjör við starfsfólk sitt.

d. Skilyrði 4. tölul. 1. mgr. 3. gr.

4. mgr. 3. gr. ber með sér skort á skilningi á tilgangi kaupréttar fyrirkomulagi nýsköpunarfyrirtækja.

Þessi krafa er verulega íþyngjandi fyrir starfsfólk og varhugaverð.

- Í fyrsta lagi verður að teljast óeðlilegt að handhafar séu neyddir til að reiða fram fjármuni af hendi og binda þá svo í 2 ár. Fjárhagsleg staða fólks er ólík og e.t.v. ekki á hendi allra að reiða fram þá fjármuni til kaupanna eins og krafist er.
- Í öðru lagi eru fjárfestingar í nýsköpunarfyrirtækjum afar áhættusamar. Samkvæmt heimildum Forbes er 90% af nýsköpunarfyrirtækjum slitið eða fara í þrot.
- Í þriðja lagi eru kaupréttir altént nýttir þegar félög eru skráð á markað eða keypt og/eða sameinuð öðrum fyrirtækjum. Það verður að teljast óeðlilegt að starfsmenn félagsins þurfi að gangast undir frekari kröfur en almennir fjárfestar að teknu tilliti til reglna sem gilda um stöðu innherja.

Rétt er að benda á að almennt er gerð sú krafa að einstaklingar sem taka þátt í spákaupmennsku í óskráðum fyrirtækjum séu fagfjárfestar. Með því að krefja starfsmenn sprotafyrirtækja að reiða fram fjármuni til að kaupa bréf og halda þeim svo í 2 ár er löggjafinn að þvinga starfsfólk til að taka þátt í áhættusömum fjárfestingum sem verður að teljast varhugavert.

Tilgangur kaupréttanna er að umbuna starfsfólki sem hefur komið að vexti og þróun fyrirtækisins ef vel gengur en ekki valda þeim fjárhagslegum skaða ef illa fer. Það ætti að teljast nægjanlega mikið áfalla að missa lífsviðurværi sitt þegar fyrirtækið fer í gjaldþrot eða er slitið. Óþarft er að bæta á það fjárhagslegu tapi í formi glataðrar áhættufjárfestingar sem krafist er af hálfu ríkisins.

Eitt af fjárhagslegu markmiðum sportafyrirtækja er að vera keypt eða skráð á almennan markað. Almennt við slíkar aðstæður eru kaupréttir fyrst nýttir þar sem áhætta á tapi er tamörkuð þ.e. bréfin eru keypt og seld í sömu andrá.

Starfsfólk hefur ekkert um það að segja þegar fyrirtæki sem það starfar fyrir er selt og á hvaða kjörum eða með hvaða hætti slíkt er gert. Oft á tíðum er slíkt gert með reiðufé og/eða skiptum á hlutafé í kaupandanum og hefur starfsfólk því ekki tök að halda á hlutunum út þá tímalengd sem krafist er. Það verður að teljast óeðliligt að refsa starfsfólki í formi aukinnar skattlagningar vegna aðstæðna sem það hefur enga stjórn á.

Það er afar mikilvægt svo að íslensk nýsköpunarfyrirtæki geti staðið jöfnum fæti gagnvart erlendum samkeppnisaðilum að þetta ákvæði verði tekið út úr frumvarpinu.

e. Skilyrði 5. tölul. 1. mgr. 3. gr.

Í 5. tölulið ákvæðisins er gerð tvíþætt krafa. Annars vegar að kaupréttur sé ekki framseljanlegur og hins vegar að líftími samningsins sé ekki lengri en 3 ár.

Hér verður að teljast að ákvæðið samræmist illa meginsjónarmiðum um skýrleika laga. Af ákvæðinu er ekki ljóst hvort átt sé við um líftíma ávinningstímabils (e. vesting period) eða líftíma nýtingarréttarins (e. exercise period). Hvort sem átt er við verður að teljast að ofangreint tímamark er alltof stutt.

Í framkvæmd er líftími kaupréttar almennt 4 ár og skiptist í eins árs “cliff” og þriggja ára ávinnings tímabil (e. vesting period). Kaupréttarhafa er svo altént heimilt að nýta áunninn kauprétt í 1-6 ár frá því að hann var áunninn. Það er hagur starfsfólks hafa hafa nýtingarréttinn sem lengstan.

Hér er verið að fara á svig við þá framkvæmd sem tíðkast á heimsvísu sem verður að teljast afar sérstakt. Best er að hafa löggjöfina hér á landi sem líkasta þeim löndum sem við miðum okkur við. Nefna má að t.d. í Svíþjóð er gerð krafa um að ávinningstímabil kaupréttar sé ekki styttri en 3 ár og ekki lengri en 10 ár og í Eistlandi er lágmarksávinningsstími 3 ár.

Eðlilegt væri að veita fyrirtækjum meira svigrúm til að koma til móts við starfsfólk sitt þegar líftími kaupréttar er ákvarðaður þar sem það er í til bóta fyrir starfsfólk að geta nýtt áunninn kauprétt á lengra tímabili t.d. 10 ár.

Það vekur furðu að löggjafinn setur hér fram hámarks tímaramma til nýtingar sem nágrannalönd okkar styðjast við sem lágmark. Gera má ráð fyrir að rökstyðja þyrfti frekar þessa kúvendingu frá almennt framkvæmd þar sem óljóst er að hvaða markmiði er stefnt.

Það er nauðsynlegt að orðalagið í þessu ákvæði verði skýrt og að lengri tímafrestur sé veittur t.d. 4-10 ár eins og gert er í Svíþjóð.

Almennt er að finna skilyrði í kaupréttarsamningum sem kveða á um bann við framsali án samþykktar stjórnar eða að félagið njóti forgangsréttar líkt og oft er að finna í samþykktum félaga þegar það kemur að sölu eða framsali á hlutum.

Við teljum óþarft að binda bann við framsal í lög þar sem upp geta komið atvik t.d. við andlát starfsfólks þar sem gott væri að njóta aukins sveigjanleika.

4. Lokaorð

Því ber að fagna að ráðist sé í þessar mikilvægu breytingar á skattlagningu kaupréttar starfsfólks sprotafyrirtækja. Þær standast hins vegar engan vegin samanburð við þau lönd sem eru fremst í nýsköpun í Evrópu.

Best er að skattlagning kaupréttakerfa hér á landi taki mið af einföldustu og hagstæðustu eiginleikum kerfa sem nú eru í gildi t.d. í Svíþjóð og Eyrstrasaltslöndunum. Það er óþarft að finna upp hjólið.

Undirritaður er boðinn og búinn til að eiga í frekari samráði við Skrifstofu skattamála fjármála- og efnahagsréðuneytisins og útskýra efni umsagnarinnar nánar.

Virðingarfyllst,

f.h. Monerium ehf.

Jón Gunnar Ólafsson